

Lyčių raiška ir kaita laikraščių žurnalistikoje per pirmąjį Lietuvos nepriklausomybės dvidešimtmetį

Daiva Sirtautienė

Klaipėdos universiteto Socialinių mokslų fakulteto
Komunikacijų katedros docentė, socialinių mokslų daktarė
Klaipėda University, Faculty of Social Sciences,
Department of Communication, Assoc. Prof., PhD
Minijos g. 153, LT-93185 Klaipėda
El. paštas: vytsasir@takas.lt

Virginija Samulionytė

Dienraščio „Vakarų ekspresas“ žurnalistė
Journalist at the daily newspaper „Vakarų ekspresas“
M. Mažvydo al. 3, LT-92131 Klaipėda
El. paštas: virginija@ve.lt

Straipsnyje pristatomi lyčių raiškos ir kaitos Lietuvos laikraščių žurnalistikoje rezultatai. Analizuojami šie tiriamojo objekto aspektai: žurnalistų temų specializacija pagal lytis; lyčių kaita publikacijų tematikos ir laikraščių redakcijose lygmenimis (1991 ir 2010 metų skersinių pjūvių rezultatai). Atlikus skirtingų auditorijos aprėptimi Lietuvos laikraščių analizę (respublikinio „Lietuvos žinių“, regioninio „Vakarų ekspreso“ ir rajoninio „Bangos“), nustatyta feminizacijos proceso tendencija: moterys žurnalistės pradėjo daugiau rašyti tradiciškai vyrams žurnalistams priskirtinomis temomis, redakcijose padaugėjo moterų žurnalisčių.

Pagrindiniai žodžiai: žurnalistika, laikraščiai, lytis, specializacija, Lietuva

Įvadas

Lyčių santykio visuomenėje problematika – įvairiais aspektais mokslo pasaulyje diskutuojama sritis. Lietuvoje jau senokai pradėta kalbėti (ir tematika dar tęsiama) apie vyraujančius lyčių stereotipus (Stundžienė, 2002), jų lygybę (Dagytė, 2008; Jankauskaitė, Mackevičiūtė, 2005; Valackienė, 2002), darbo rinkos galimybes (Stundžė, 2009; Aidis, 1999); feminizmo ir patriarchyzmo bruožus Lietuvoje ir pasaulyje (Jankauskaitė, 1999; Jekentaitė, 2002; Tereškinas, 2004, 2008; Trinkūnienė, Trinkūnas, 1999; Pavilionienė, 1998; Žvinklienė, 2009).

Lyčių raiška ar jos galimybės aktualizuojamos įvairiuose socialinio gyvenimo kontekstuose, ir vienas iš jų – žiniasklaida. Reikėtų pažymėti, kad pastaroji, kaip lyčių funkcionavimo erdvė, yra gana daugialypė: tai ir lygios teisės žurnalistikos darbo rinkoje, ir žurnalistinės produkcijos kūrybos bei pristatymo auditorijai specializacija, ir galimybės pateikti tekstuose (plačiaja prasme) požiūrį į lytis, jų santykius, tokiu būdu palaikant ar formuojant tam tikras nuostatas. Šie aspektai, įvairiai abstrahuojami, tampa mokslininkų analizės objektu (Gudaitis, 2001; Liukinevičienė, 2005; Astrauskaitė, 2005; Djerf-Pierre, 2007;

Armstrong, Wood, Nelson, 2006; Mater, 2007; Kazinec, 2008; Willis, 2010; Li, Lei, 2010; Desmond, Danilewicz, 2010; Cotter, 2011; Creedon, Cramer, 2007).

Ø. Holter (2005) teigimu, „[...] lyčių lygybės klausimai vis dar nelaikomi labai svarbiais. Lyčių lygybė iš esmės vis dar traktuojama kaip moterų problema“ (2005, p. 167). Tačiau „moterys darosi vis veržlesnės, kopina karjeros laiptais, o vyrai atrodo vis labiau pasimetę ir nebesuvokia, koks jų vaidmuo“ (Tereškinas, 2004, p. 8).

Kitų autorių nuomone, „[p]agrindinis veiksnys, turintis įtakos moterų padėčiai, yra visuomenės sąmonės (psichologijos) apraiškos, neleidžiančios keisti tradicinio požiūrio į moteris ir jų vaidmenį visuomenėje bei šeimoje. Tokia visuomenės psichologija būdinga tiek vyrams, tiek moterims ir yra patriarchalinio auklėjimo ir patriarchalinės lyčių istorijos rezultatas“ (Trinkūnienė, Trinkūnas, 1999, p. 36). Tad kyla klausimas, o kas galėtų ar turėtų keisti šį požiūrį? „Žiniasklaida – puiki erdvė atskleisti ir puoselėti vertybes, kaip kultūros sudedamąją dalį“ (Sirtautas, Sirtautienė, 2013, p. 84). Žmonės paprastai yra linkę rinktis tą žiniasklaidos priemonę, kuri artima jų pasaulėvaizdžiui, ieškoti tokios informacijos, kuri patvirtintų turimus įsitikinimus (Matkevičienė, 2003) ir „[...] rinktis tai, kas neprieštarauja mūsų požiūriui į pasaulį“ (Sunstein, 2008, p. 64). Tad šia prasme atrodytų, jog tam tikras požiūris į lyčių santykius visuomenėje tiesiog yra kultūros dalis, atspindima žiniasklaidoje.

Kaip teigia L. Liukinevičienė (2005), tyrusi lyčių visavertės partnerystės ugdymą laikraščiuose „[...] regioninių dienraščių pirmieji puslapiai, demonstruojantys šališkumą, neobjektyvumą lyčių atžvilgiu, pristatydami vyrą ir moterį tradiciniuose socialiniuose vaidmenyse arba apskritai

kurios nors lyties nematydami, demonstruoja asimetrišką, labiau vyrams palankią informaciją, teigia geresnes vyrų socializacijos galimybes, o tai liudija nepakankamą žurnalistų kompetenciją diegti naują požiūrį į lyčių santykius“ (p. 103).

Kai kurie autoriai kalba ir apie pačios žurnalistų bendruomenės stereotipus, apie žurnalistų asmeninę saviraišką, pavyzdžiui, J. Willis (2010) išskiria žurnalistų bendruomenės pasidalijimą pagal šešis kriterijus: geografinę padėtį, rasę, etniškumą, lytį, tikėjimą, socioekonominių lygį ir amžių. Mokslininko manymu, šie kriterijai neretai lemia ir žurnalistų kuriamos produkcijos kryptį. Taigi, atsižvelgiant tik į vieną išskirtąjį – lyties – kriterijų matyti, kad žiniasklaidos produkciją kuria lytis, vienaip ar kitaip jas ir atspindėdamos, palaikydamos arba ne stereotipus apie moteris bei vyrus.

Štai M. Stonkienė (2003), atlikusi Lietuvos žurnalų paaugliams tyrimą, nustatė stereotipiškų vyrų ir moterų vaidmenų vaizdavimo gausą, pavyzdžiui, profesijų aspektu: „Akivaizdu, kad moterims priskiriamas mažesnio prestižo profesijos (pvz., moteris – cirko artistė, gidė, kosmetologė, modelis, orų pranešėja, pardavėja, padavėja, šokėja, valytoja ir kt., vyras – cirko direktorius, dirigentas, futbolo treneris, gydytojas, inspektorius, kompozitorius, operatorius, pilotas, teisėjas, verslininkas ir kt.). Tai atskleidžia redukuotą moters socialinį reikšmingumą, jos socialinį antrūšiškumą“ (p. 91).

Labai panašius rezultatus tais pačiais metais gavo ir R. Matkevičienė (2003), atlikusi Lietuvos televizijų produkcijos tyrimą, kurio rezultatai rodo vyraujančią „vyrishkos“ ar „moterishkos“ profesijos esatį: vyras – verslininkas, žurnalistas, dizaineris, TV laidos vedėjas, advokatas, aktorius, policininkas, vadovas, nusikaltėlis, valstybės

tarnautojas, muzikas, pardavėjas. Moterims priskiriamos profesijos: mokytoja, modelis, sekretorė, namų šeimininkė (p. 77).

Kaip matyti iš tyrimuose išskirtųjų profesijų sąrašo, vyrams labiau priskirtinas aukštesnio socialinio statuso vaidmuo, tačiau socialinio reikšmingumo aspektu, pavyzdžiui, auginantems vaikus tėvams, dar būtų svarstyti, kiek svarbi yra mokytoja, palyginti su mokyklos direktoriumi.

Ryškia lyčių stereotipizaciją galima matyti ir žiniasklaidoje pateikiamose reklamose. „Stebint reklamas, atrodytų, kad moterų pomėgiai yra maisto gaminimas, skalbimas ir sauskelnių vaikams keitimas, o vyrų – alaus gėrimas ir automobiliai“ (Stundžienė, 2002, p. 13). Būtų galima pritarti autorei, žvelgiant į reklamuojamų prekių asortimento prieskyras lytims. Tačiau atlikti tyrimai rodo (Sirtautienė, Sirtautas, 2013), kad moterys ir vyrai, kaip TV reklamos vertintojai, išties ir yra skirtingi: moterys reklamose vertina žemiškuosius, su jų funkcijomis susijusius dalykus (vaikus, namus, maistą), vyrams TV reklamose labiau patinka profesinė veikla, technika, erotika (p. 40–41).

Dabar vis daugiau reklamos užsakovų pripažįsta moters vaidmenų visuomenėje įvairovę, bet metasi į kitą kraštutinumą – išskiria dalykines moteris, nesiskiriančias su diplomu. Įvyko stereotipų kaita: „supermamos“ įvaizdis užleido vietą „supermoters“ paveikslui (Kazinec, 2008, p. 34). Tai moteris, kuri ne tik sugeba pasirūpinti šeima, bet ir siekia karjeros aukštumų, stengiasi prilygti savo vyrui / partneriui ar bendradarbiams ar net juos aplenkti.

Kiekvienoje visuomenėje egzistuoja susitarimas, kokia veikla, užsiėmimai, asmeniniai bruožai, veiksmai yra laikomi vyriškais ar moteriškais ir kokie laikomi daugmaž neutraliais. Toks susikirstymas vei-

kia visas gyvenimo sferas. Pasak R. Aidis (1999), „[v]aidmenų pasiskirstymas pagal lytis turi ir teorinį, ir praktinį poveikį ekonomikai. Ekonomikos dėsniuose matoma, kad tai, kas yra laikoma „vyrišku reikalu“, yra aukštesnės „piniginės“ vertės negu tos veiklos rūšys, kurios laikomos „moteriškomis“ (p. 61).

Štai, pavyzdžiui, Turkijoje moterys gali tapti žurnalistėmis, redaktorėmis ar net vietinių žiniasklaidos priemonių savininkėmis tik per šeimą ar paveldėjamą. „Moterų žurnalistėlių skaičius vietinėje žiniasklaidoje yra mažas dėl šeimos įtakos ir jos požiūrio, kad žurnalistika yra „vyrų reikalas“ [...]. Net tos (moterys – aut.), kurios studijavo komunikaciją, gali būti paskirtos į reklamos skyrius, nes yra „patrauklios“ [...]. Moterys, kurios sugeba gauti reporterės darbą, būna diskriminuojamos profesinėje veikloje“ (Mater, 2007, p. 191).

Tačiau K. Mills (2010) nurodo ir tam tikrus moterų žurnalistikoje privalumus: „Daug moterų (ne visos) mato istoriją daugeliu aspektų, kurių vyrai (ne visi) nemato. [...]. Lytis taip pat gali suvaidinti svarbų vaidmenį siekiant įgauti šaltinio pasitikėjimą, pavyzdžiui, musulmoniškose šalyse moterys reporterės turi šaltinį, kurio vyrai dažniausiai neturi – galimybę rengti interviu su moterimis“ (p. 72).

Kai kurie autoriai atkreipė dėmesį į tai, kad „laikraščiuose, kurių redaktoriai – vyrai, dažniau buvo neigiamo turinio informacijos nei laikraščiuose, kurių redaktorės buvo moterys“ (Armstrong, Wood, Nelson, 2006, p. 79).

Anot M. Djerf-Pierre (2007), praėjusiam šimtmečiui Švedijos žurnalistės turėjo nišą, kuri buvo priskirta vien tik moterims – dėl savo gero išsilavinimo ir užsienio kalbų mokėjimo jos galėjo versti straipsnius iš užsienio spaudos. „Sensacingos naujienos

iš užsienio – skandalai, žmogžudystės ir kitokie kriminaliniai nusikaltimai, surašyti suvestinių forma, tapo moterų sfera“ (p. 84). Kitokią specializaciją nurodo C. Cotter (2011): „1959 metais moterys žurnalistės rašė apie sferas, susijusias su vaikais, vyrais, mada ir bendruomenės gerove. 2009 metais jos „įrėmintos“ kaip motinos, virėjos ir mados vartotojos“ (Cotter, 2011, p. 2532).

X. Li ir M. Lei (2010, p. 49) tyrė TV naujienų žiūrėjimo sąsajas su pranešėjo lytimi bei naujienų pobūdžiu. Išanalizavus 12 Kinijos televizijos kanalų nustatyta, kad lengvo turinio naujienas pranešančių vyrų žiūrима mažiau (vyrų auditorijoje – 36 %, moterų auditorijoje – 34 %) nei tokio pat pobūdžio naujienas pranešančių moterų (atitinkamai 73 % ir 68 %). Tačiau, kai pranešamos rimtos naujienos, pranešėjų vyrų žiūrimumas pakyla (vyrų auditorijoje – iki 71 %, moterų – 59 %), o pranešėjų moterų – sumažėja (atitinkamai 34 % ir 25 %). Taigi galima kalbėti apie tam tikrą kultūros paveiktą lyčių raiškos žiniasklaidoje specializaciją, į kurią atkreipia dėmesį ir kiti tyrėjai, pavyzdžiui, Šveicarijos Romandijoje iš 50 spaudos žurnalistų, rašančių sporto tematika, tik šešios buvo moterys (Bonfadelli ir kt., 2012).

R. Desmond ir A. Danilewicz (2010), analizavę lyčių vaidmenis vietinės televizijos naujienų laidose, pastebėjo, kad naujienų reportažuose, jeigu jie buvo apie svarbiausias temas, dominavo reporteriai vyrai, kurie daugiausia kalbino ekspertus vyrus. Moterims taip pat buvo duodama eterio laiko, tačiau joms teko mažiau svarbiausių temų. Pastebėta ir kita tendencija, kad nuo XXI a. pradžios per pirmus keletą metų moterų diktorių ir reporterių skaičius naujienų tarnybose smarkiai išaugo, padi-

dėjo ir absoliutus moterų eteryje skaičius (p. 828). Štai, pavyzdžiui, Šveicarijoje vis didėjantis moterų skaičius žurnalistikoje aiškinamas tuo, kad nuo 1980 metų per tris dešimtmečius apskritai daugėjo dirbančių moterų, atitinkamai – ir žurnalistikoje, kuri laikyta labiau vyriška profesija (Chaze ir kt., 2005), nors, kaip rodo kitų tyrėjų duomenys, šioje šalyje 2001 metais žiniasklaidoje dirbo tik 32 % moterų ir dauguma iš jų – 27 % – dienraščiuose (Marr ir kt., 2001). Moterų skaičiaus augimą laikraščių žurnalistikoje rodo ir publikacijų kiekio pokytis: 1982 metais moterų parašyti straipsniai sudarė 15 % visų skelbtųjų, o 2009 metais – jau 27 % (Schoch, Ohl, 2011).

Moterų, užimančių vadovaujančius postus laikraščių redakcijose, gausėja ir JAV: 1990 metais iš 100 didžiausių laikraščių vyriausiųjų redaktorių buvo 13 moterų, o 2005 m. – jau 22 (Sullivan, 2005).

O kaip tuo metu buvo Lietuvoje?

Šiame straipsnyje pristatomas tyrimas, apimantis šiuos *objekto* aspektus: temų specializaciją pagal lytį ir jos pokyčius skirtinguose auditorijos aprėptimi laikraščiuose bei lyčių kaitą tų laikraščių redakcijose.

Tyrimo tikslas – atskleisti lyčių raiškos tendencijas Lietuvos laikraščių žurnalistikoje nuo 1991 iki 2010 metų.

Siekiant įgyvendinti tikslą, spręsti šie *uždaviniai*:

1. Atlikti temų specializacijos ir jos pokyčių lyties aspektu analizę.
2. Išanalizuoti skirtingos lyties žurnalistų publikacijų kiekybę tirtaisiais laikotarpiais.
3. Aptarti žurnalistų vyrų ir moterų sudėties laikraščių redakcijose kaitą.

Metodai: turinio analizė, lyginimas, skersinis pjūvis, procentinė analizė.

1. Temų specializacija ir jos pokyčiai lyties aspektu (1991 ir 2010 metų skersinių pjūvių rezultatai)

1.1. Tyrimo procedūros

Temų specializacijai pagal lytis nustatyti buvo tirti skirtingi auditorijos aprėptimi laikraščiai: „Lietuvos žinios“, „Vakarų ekspresas“ ir „Banga“. Atlikti du šių laikraščių leidimo etapų skersiniai pjūviai – 1991 ir 2010 metais.

Tyrimo imtis – 600 publikacijų iš 300 numerių. Siekiant suformuoti po vienodą skirtingo statuso laikraščių imtį, atsižvelgta į tirtaisiais metais išėjusių kiekvieno iš jo numerių skaičių, todėl į imtį įtraukti (pradedant pirmuoju) kas antras, kas trečias arba kas penktas numeriai. Iš kiekvieno numerio atsitiktine tvarka atrinkta po du straipsnius, registruojant jų autorius ir temas.

1.2. Nacionalinio laikraščio „Lietuvos žinios“ analizė

1.2.1. 1991 metų tyrimo rezultatai

Analizuojant tyrimo medžiagą pastebėta, kad ne visi straipsniai yra vientisos tematikos: kai kuriose publikacijose išryškėjo atskirų temų jungtys, pavyzdžiui, politikos ir ekonomikos ar švietimo ir religijos. Siekiant tikslumo, buvo išskirtos dvi publikacijų grupės: vientisos ir kompleksinės tematikos, nors pastarųjų nerasta daug.

Pirmame paveiksle pateikiami duomenys apie vientisos tematikos publikacijas, kurių analizuojamame 1991 metų dienraštyje rasta daugiausia – 94.

Kaip matyti, labiausiai išsiskiria 5 temos: ekonomika, politika, istorija, kultūra bei reportažai apie įvykius.

Ekonomikos tema tyrimo imtyje iš viso fiksuota 11 straipsnių: iš jų autorių 9 vyrai ir tik 2 moterys. Politikos tema – pati po-

puliariausia: rasta 30 publikacijų, 28 iš jų autoriai – vyrai, 2 – moterys (1 pav.).

Publikacijos istorijos tema taip pat buvo dažnai matomos: 19 straipsnių, iš kurių absoliučią daugumą sudarė autorių vyrų rašiniai – 18 ir vienas – autorės moters. Reportažų apie įvairius įvykius suskaičiuota 11, jie rengti 8 vyrų ir 3 moterų.

Kultūros temos straipsnių užfiksuota 15: iš jų 9 – autorių vyrų, 6 – moterų. Švietimo ir socialinių problemų temomis buvo po 2 publikacijas, kiekviena tema po vieną vyro ir po vieną moters. Publikacija sporto tema buvo viena, kurios autorė (neįprasta situacija – aut.) – moteris. Rasta po vieną publikaciją energetikos ir ekologijos temomis, jų autorės – taip pat moterys.

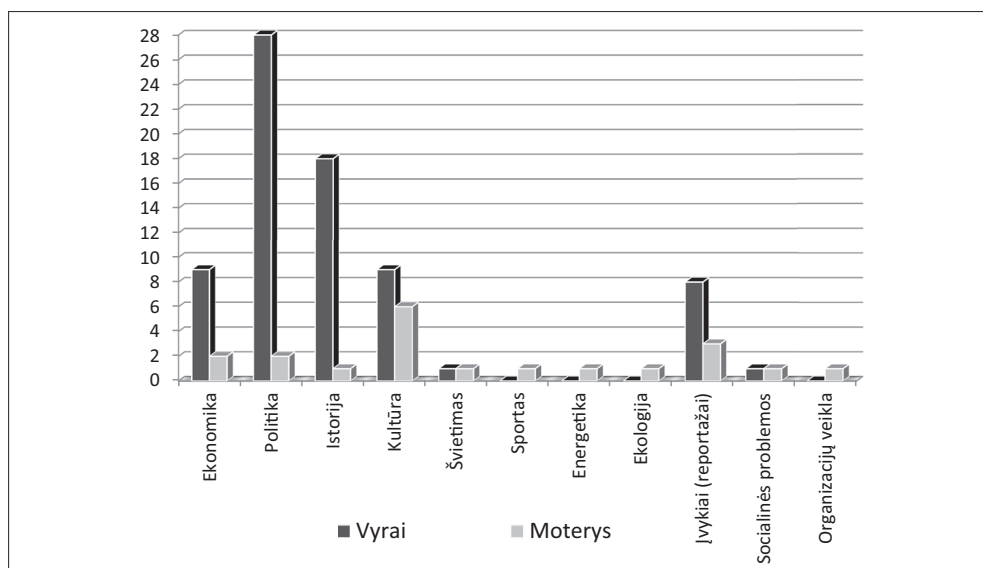
Iš 100 straipsnių 6 buvo kompleksinės turinio struktūros: 4 publikacijos politikos-ekonomikos (3 autoriai vyrai, 1 – moteris), 1 publikacija religijos-švietimo (autorius vyras), 1 – politikos-medicinos (autorė moteris) temomis.

Apibendrinant galima konstatuoti, kad 1991-aisiais „Lietuvos žiniose“ ryškiausios publikacijų temos buvo politika, ekonomika, istorija, kultūra bei reportažai iš įvykio vietos. Mažiausiai nušviečiamos – sportas, energetika, ekologija, organizacijų veikla.

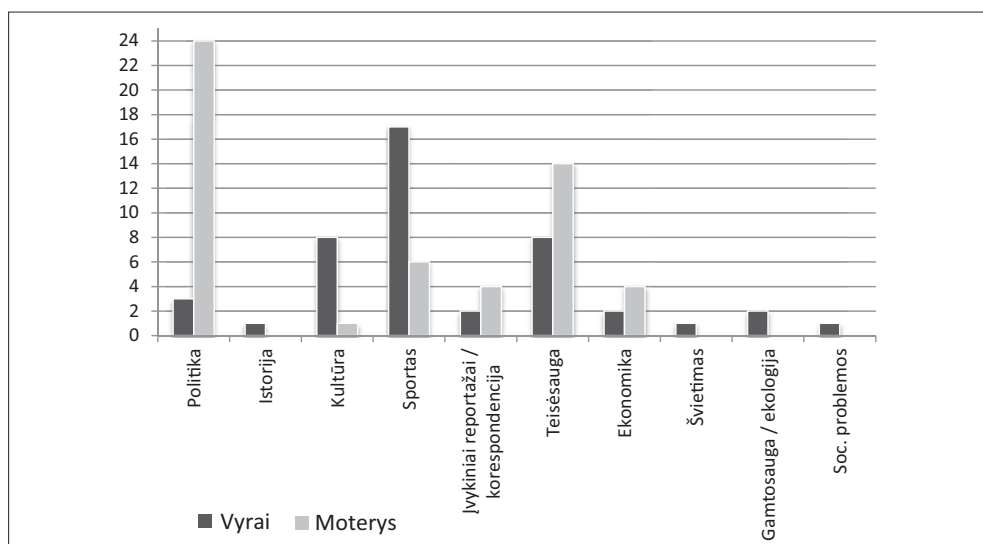
1.2.2. 2010 metų tyrimo rezultatai

Atlikus antrąjį „Lietuvos žinių“ tyrimą, rastos 98 vientisos ir 2 kompleksinės tematikos publikacijos.

Antrame paveiksle matyti, kad 2010-aisiais metais ryškiausių temų spektras dienraštyje pasikeitė: nors politikos tema išliko dominuojanti, akivaizdžiai daugiau imta rašyti apie sportą, teisėsaugą, sumažėjo straipsnių apie kultūrą. Publikacijų politikos temomis suskaičiuota 27, jų autorės daugiausia buvo moterys – 24, o vyrai – tik 3. Straipsnių apie sportą – 23 (17 vyrų, 6 moterų). Teisėsaugos tematika rastos 22 publikacijos, 14 jų

1 pav. *Vientisos tematikos publikacijų dienraštyje „Lietuvos žinios“ santykis lyties aspektu 1991 m. (absolūtieji dažniai)*

2 pav. *Vientisos tematikos publikacijų dienraštyje „Lietuvos žinios“ santykis lyties aspektu 2010 m. (absolūtieji dažniai)*

autorės buvo moterys, 8 – vyrai. Kultūros temomis publikuoti 9 straipsniai: 8 vyrų, 1 moters. Istorijos, švietimo, socialinių problemų temomis rasta po vieną publikaciją, visų jų autoriai – vyrai (2 pav.).

Gamtosaugos / ekologijos temomis dvi

publikacijas paskelbė vyrai. Reportažų apie įvykius / korespondencijų ir publikacijų ekonomikos tema buvo po 6 – abiem atvejais 2 autorių vyrų ir 4 moterų. Du kompleksinės tematikos (politikos-ekonomikos) straipsnius parengė moterys.

1.3. Regioninio laikraščio „Vakarų ekspresas“ analizė

1.3.1. 1991 metų tyrimo rezultatai

Trečiame paveiksle pateikiami duomenys apie vientisos tematikos publikacijas, kurių analizuojamame 1991 metų dienraštyje rasta 97.

Paveiksle matoma, kad pagal publikacijų skaičių išsiskiria 5 tematikos: politika, ekonomika, kultūra, teisėsauga ir sportas. Daugiausia publikacijų rasta sporto tema – 20 (visų jų autoriai – vyrai). Antra pagal dažnumą – ekonomikos tema (13 publikacijų, 8 autoriai vyrai, 5 – moterys), trečia – kultūra (12 publikacijų – 8 moterų ir 4 vyrų), ketvirta – teisėsauga (11 publikacijų – 9 vyrų ir 2 moterų), penkta – politika (10 publikacijų – 5 vyrų ir 5 moterų).

Po 5 straipsnius skelbta švietimo (4 vyrų, 1 moters), žiniasklaidos (2 vyrų, 3 moterų), jūros (2 vyrų, 3 moterų) temomis. Po 3 publikacijas parengta apie vietines (2 vyrų, 1 moters) bei užsienio (1 vyro, 2 moterų)

aktualijas, pramogas (1 vyro, 2 moterų), po 2 – sveikatos apsaugos (abi vyrų), žemės ūkio (abi moterų) temomis. Rasta vos viena publikacija istorijos tema (autorius vyras).

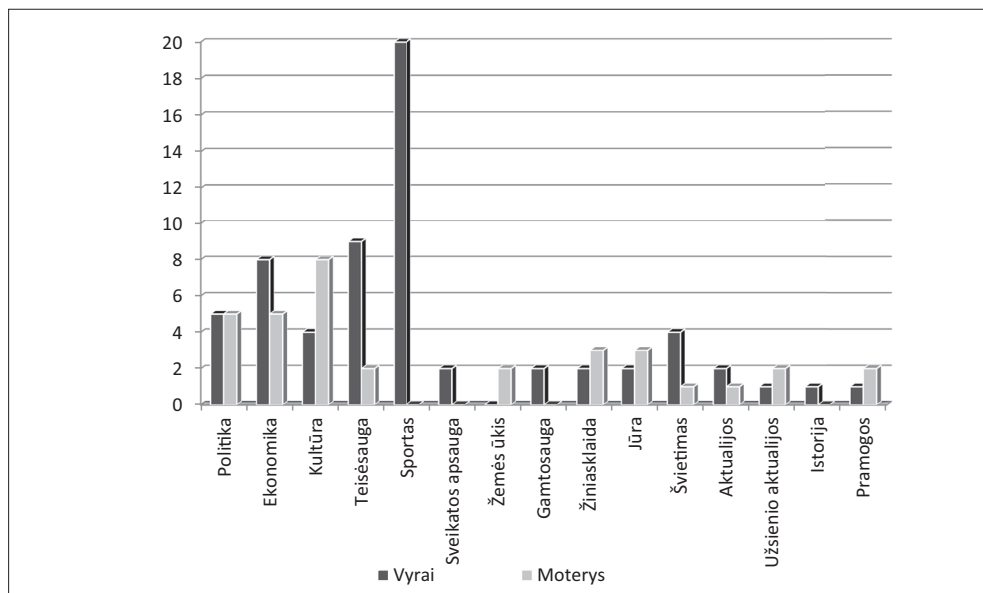
Iš 100 straipsnių 3 buvo kompleksinės tematikos: iš jų 2 – jūros-ekonomikos tema (abiejų autoriai vyrai) ir 1 – teisėsaugos-sveikatos apsaugos tema (autorius taip pat vyras).

Taigi matyti, kad 1991-aisiais „Vakarų eksprese“, labiausiai buvo reikšminama sportas, ekonomika, kultūra, teisėsauga ir politika, o mažiausiai nušviečiama sveikatos apsauga, žemės ūkis, istorija.

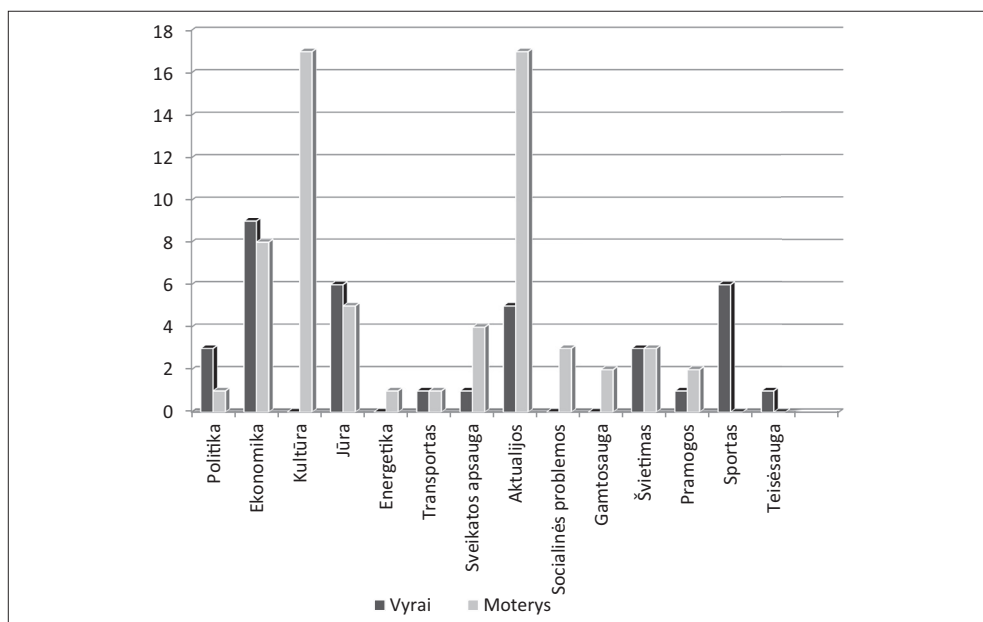
1.3.2. 2010 metų tyrimo rezultatai

Atlikus antrąjį „Vakarų ekspreso“ tyrimą pastebėta, kad visos analizuotos publikacijos buvo vientisos tematikos.

Ketvirtame paveiksle parodyta, kad 2010 metais ryškiausių temų spektras dienraštyje kiek pakito. Šiuo laikotarpiu, lyginant su ankstesniu, itin išsiskiria aktualijos (22 publikacijos, parengtos 6 vyrų ir 17 moterų)

3 pav. Vientisos tematikos publikacijų dienraštyje „Vakarų ekspresas“ santykis lyties aspektu 1991 m. (absolūtieji dažniai)

4 pav. *Vientisos tematikos publikacijų dienraštyje „Vakarų ekspresas“ santykis lyties aspektu 2010 m. (absoliutieji dažniai)*

bei kultūra (17 publikacijų, visų jų autorės – moterys). Daugiau pradėta rašyti ekonomikos (17 publikacijų – 9 vyrų ir 8 moterų), jūros (11 publikacijų – 6 vyrų ir 5 moterų), sveikatos apsaugos (5 publikacijos – 4 moterų ir 1 vyro) temomis. Mažiau rasta publikacijų apie sportą (6, tik vyrų parengtos), politiką (4 publikacijos – 3 vyrų ir 1 moters), įdomu, kad fiksuota tik 1 (vyro parengta) publikacija teisėsaugos tema, kuri 1991 m. buvo priskirta prie ryškiausių temų penketuko. Švietimas (6 publikacijos – 3 vyrų ir 3 moterų) statistiškai atspindėtas panašiai, kaip ir ankstesniais tyrimo metais, tačiau moterys šia tema ėmė rašyti daugiau (plg. 3 ir 4 pav.).

1.4. Rajoninio laikraščio „Banga“ analizė

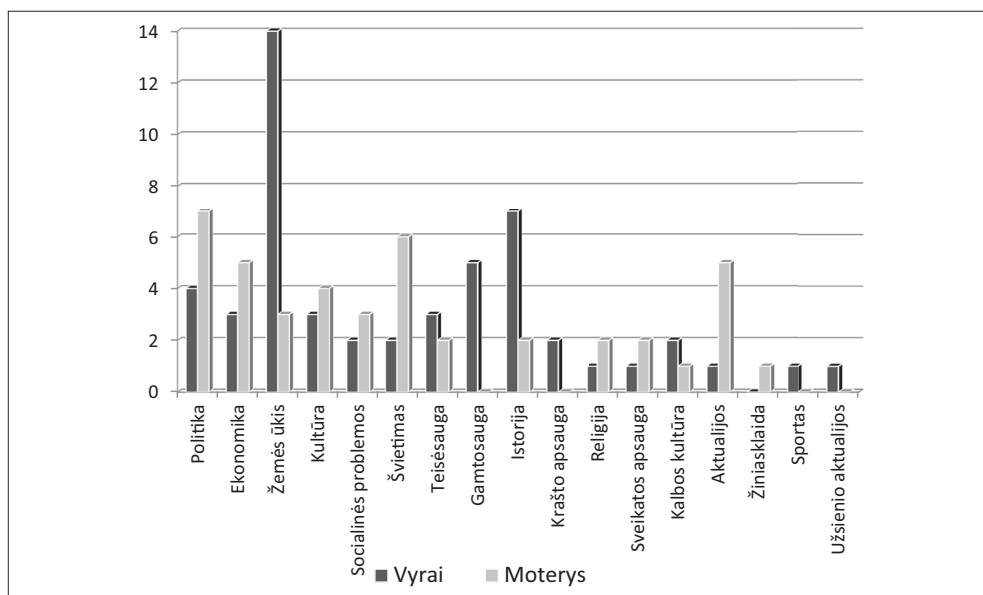
1.4.1. 1991 metų tyrimo rezultatai

Analizuojant surinktą tyrimo medžiagą, imtyje rasti trys kompleksinės tematikos

straipsniai: 2 politikos-ekonomikos tema, vienas – švietimo-religijos tema. Visų jų autoriai – vyrai.

Likę 97 iš 100 tirtųjų straipsnių 1991 m. laikotarpiu – vientisos tematikos (žr. 5 pav.). Rajono laikraštyje „Banga“ nustatytos šios ryškiausios tirtąjo laikotarpio temos: žemės ūkis (17 publikacijų – 14 vyrų, 3 moterų), politika (12 publikacijų – 5 vyrų ir 7 moterų), istorija (9 publikacijos – 7 vyrų, 2 moterų), švietimas (9 publikacijos – 2 vyrų, 6 moterų, 1 bendraautorių vyro ir moters), ekonomika (8 publikacijos – 5 moterų ir 3 vyrų), gamtosauga (7 publikacijos – visos autorių vyrų), kultūra (7 publikacijos – 4 moterų, 3 vyrų), aktualijos (6 publikacijos – 5 moterų, 1 vyro).

Mažiau dėmesio skiriama socialinėms problemoms (5 publikacijos – 3 moterų, 2 vyrų), teisėsaugai (5 publikacijos – 3 vyrų ir 5 moterų). Atkreiptinas dėmesys, kad rajoniniame laikraštyje tirtaisiais metais

5 pav. Vientisos tematikos publikacijų laikraščyje „Banga“ santykis lyties aspektu 1991 m. (absoliutieji dažniai)

fiksuota kalbos kultūros tema (3 publikacijos – 2 vyrų ir 1 moters) – tai buvo naujiena, lyginant su tais pačiais metais analizuotais nacionaliniu ir regioniniu laikraščiais. Tiek pat publikacijų skelbta apie sveikatos apsaugą bei religiją (2 moterų ir 1 vyro autorystė abiem atvejais).

Mažiausiai aktualizuotos temos: žiniasklaida (1 publikacija, autorė moteris), sportas (1 publikacija, autorius vyras), užsienio aktualijos (1 publikacija, autorius vyras).

Apibendrinant būtų galima teigti, kad rajoniniame laikraštyje tirtuoju laikotarpiu temų spektras platesnis nei analizuotų nacionalinio bei regioninio dienraščių.

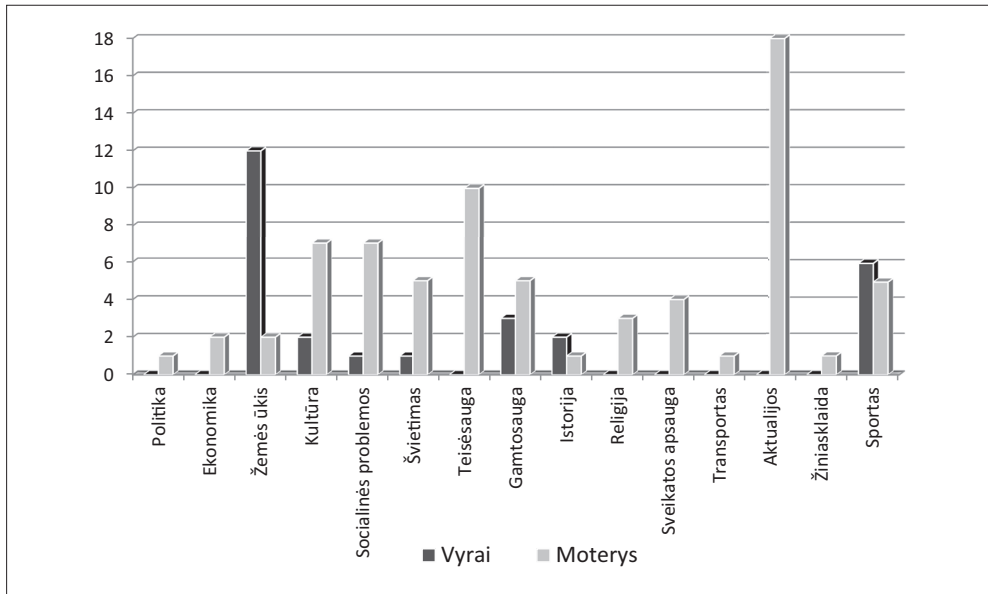
1.4.2. 2010 tyrimo metų rezultatai

Antrajame tirtame „Bangos“ leidimo periode (2010 m.) rastas vienas kompleksinės tematikos straipsnis (švietimas-religija, autorė moteris), kiti 99 – vientisos tematikos

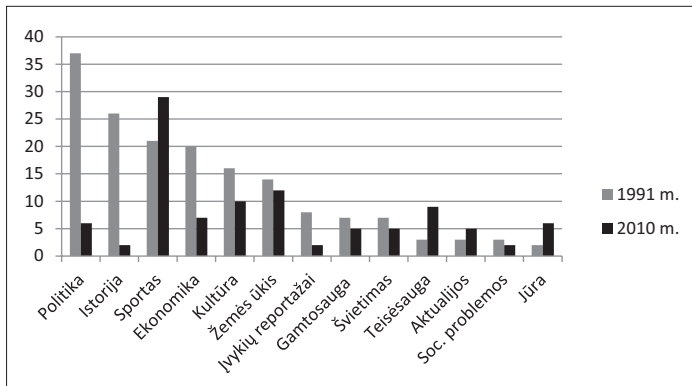
(žr. 6 pav.). Paveiksle matoma, kad daugiausia rašyta apie aktualijas (18 publikacijų, visų autorės – moterys), žemės ūkį (14 publikacijų – 12 vyrų, 2 moterų), sportą (11 publikacijų – 6 vyrų, 5 moterų), teisėsaugą (10 publikacijų, visų autorės – moterys). Nemažai dėmesio skirta kultūrai (9 publikacijos – 7 moterų ir 2 vyrų), socialinėms problemoms (8 publikacijos – 7 moterų ir 1 vyro), tiek pat rašyta apie gamtosaugą (5 moterų ir 3 vyrų). Kiek mažiau aptariamos švietimo (6 publikacijos – 5 moterų ir 1 vyro), sveikatos apsaugos (4 moterų publikacijos), istorijos (3 publikacijos – 2 vyrų ir 1 moters), religijos (3 moterų publikacijos) temos.

Mažiausiai rasta straipsnių apie politiką, transportą, žiniasklaidą (po 1, visų autorės moterys), ekonomiką (2, autorės moterys).

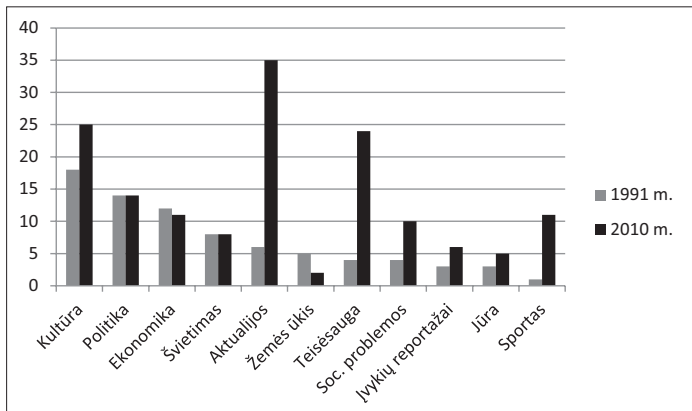
Apibendrinti poskyrio rezultatai pateikiami 7 ir 8 paveiksluose.

6 pav. Vientisos tematikos publikacijų laikraštyje „Banga“ santykis lyties aspektu 2010 m. (absoliutieji dažniai)

7 pav. Žurnalistų vyrų publikacijos dienraščiuose „Lietuvos žinios“, „Banga“ ir „Vakarų ekspresas“: temų santykis laiko aspektu (absoliutieji dažniai)

8 pav. Žurnalistėių moterų publikacijos dienraščiuose „Lietuvos žinios“, „Banga“ ir „Vakarų ekspresas“: temų santykis laiko aspektu (absoliutieji dažniai)

2. Lyčių kaita laikraščių žurnalistikoje: publikacijų kiekybės ir redakcijų sudėties analizė

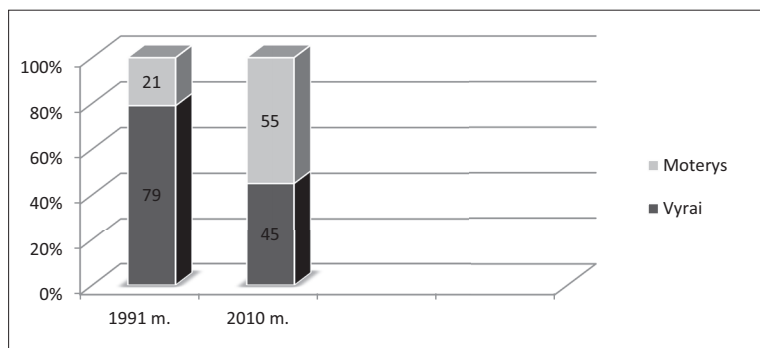
2.1. *Publikuotų straipsnių kiekybinė dinamika lyties aspektu*

Siejant straipsnių kiekį su jų autorių lytimi, buvo įvertintas tirtaisiais periodais paskelbtų publikacijų santykis lyties aspektu, t. y. kiek publikacijų parengė vyrai ir kiek –

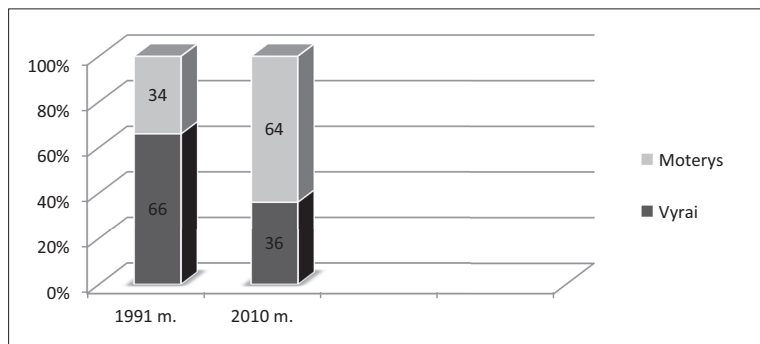
moterys. Gauti duomenys pateikiami 9, 10 ir 11 paveiksluose.

Iš 100 nagrinėtų publikacijų „Lietuvos žiniose“ 1991 metais 79 % publikacijų autoriai buvo vyrai, o 21 % – moterys. Iš 100 analizuotų 2010 metų dienraščio publikacijų vyrų autorių sumažėjo iki 45 %, o moterų padaugėjo iki 55 % (9 pav.).

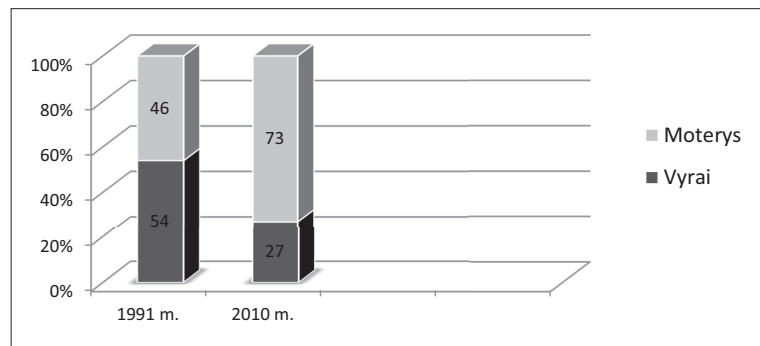
Iš 100 nagrinėtų pirmojo (1991 m.) tyrimo laikotarpio publikacijų „Vakarų eks-

9 pav. *Publikuotų straipsnių pagal autoriaus lytį kiekybinė kaita dienraštyje „Lietuvos žinios“ (procentiniai dažniai)*

10 pav. *Publikuotų straipsnių pagal autoriaus lytį kiekybinė kaita dienraštyje „Vakarų ekspresas“ (procentiniai dažniai)*

11 pav. *Publikuotų straipsnių pagal autoriaus lytį kiekybinė kaita laikraštyje „Banga“ (procentiniai dažniai)*

prese“ 66 % autoriai buvo vyrai, o 34 % – moterys. Iš to paties skaičiaus publikacijų, tirtų antruoju laikotarpiu (2010 m.), vyrai parengė 36 % publikacijų, moterys – 64 %. Palyginus abu laikotarpius, matoma, kad moterų autorių skaičius padidėjo 30 procentų (10 pav.).

Kaip galima pastebėti, rajoniniame laikraštyje „Banga“ jau 1991 metais, palyginti su kitais tirtaisiais laikraščiais, moterys publikacijų skelbė daugiau (54 %). 2010 metais feminizacijos procesas šiame laikraštyje dar labiau išryškėjo: iš 100 tirtųjų publikacijų tik 27 % jas parengusiųjų buvo vyrai (11 pav.).

2.2. *Lyčių kaita laikraščių redakcijose*

Atliekant tyrimą, analizuojamuose laikraščiuose taip pat buvo fiksuota oficiali redakcijos sudėtis, siekiant pamatyti jos kaitą per 19 metų.

„Lietuvos žiniose“ per 1991 m. oficialiojoje redakcijos sudėties skiltyje buvo minėta 13 vyrų ir 5 moterys, taigi vyrai redakcijoje sudarė 72 %, moterys – 28 %. 2010 m. redakcijos skiltyje nurodyta 19 vyrų ir 33 moterys, tad vyrai sudarė jau tik 37 %, o moterys – 63 % redakcijos darbuotojų. Kaip matyti, moterų, oficialiai dirbančių redakcijoje, skaičius padidėjo 35 %. Reikėtų pažymėti, kad, palyginus abu periodus, dienraštyje dirbančių žurnalistų apskritai gerokai padaugėjo – nuo aštuoniolikos iki penkiasdešimt dviejų ir daugiausia dėl priimtų dirbti moterų.

„Vakarų eksprese“ per 1991 m. redakcijos sudėties skiltyje buvo minimi 45 vyrai ir 25 moterys, tad vyrai sudarė 64 %, moterys – 36 % darbuotojų. 2010 m. pastebėtas ryškus žurnalistų skaičiaus sumažėjimas, pakito ir lyčių santykis redakcijoje: liko 12 vyrų (41 %) ir 17 moterų (59 %), taigi

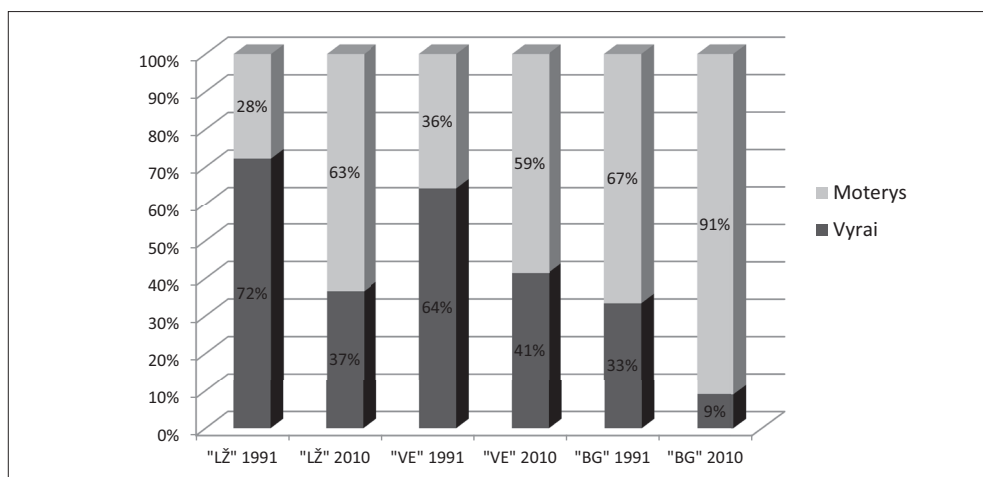
pastarųjų, žvelgiant į procentinę išraišką, padaugėjo 23 %.

„Bangoje“ per 1991 m. oficialiojoje redakcijos sudėties skiltyje buvo paminėti 3 vyrai bei 6 moterys ir tai atitinkamai sudarė 33 % bei 67 %. Čia jau iškart matoma moterų dauguma, o per 19 metų redakcija beveik visai tapo „moteriška“: 2010 m. redakcijos skiltyje nurodytos 10 moterų, tai sudarė jau 91 % redakcijos sudėties, ir tik 1 vyras – 9 %. Nors laikraštyje dirbusių moterų jau pirmajame tyrimo etape fiksuota dauguma, per antrąjį etapą pastaroji išaugo dar 24 %.¹

Apibendrinti analizės rezultatai pateikiami 12 paveiksle.

Faktą, kad tirtuoju laikotarpiu visose trijose laikraščių redakcijose padaugėjo moterų žurnalistų, būtų galima aiškinti atsižvelgiant į įvairias aplinkybes. Pirmiausiai, jau ne vienerius metus matoma tendencija, kad žurnalistikos programos studijas daugiausia renkasi merginos, pavyzdžiui, Klaipėdos universitete, tad natūraliai į žurnalistikos darbo rinką ateina vis daugiau moterų. Nepriklausomybės pradžioje (1991 m.) Lietuvoje buvo itin domimasi visuomenėje vykstančiais procesais, atspindimais laikraščiuose, leistuose palyginti dideliais tiražais, o 2010 m. jų perkamumas bei skaitomumas sumenko. Tam turėjo įtakos ne tik atsiradusi per 19 metų laikraščių įvairovė, stabilizavęsis visuomenės gyvenimas, bet ir nauja elektroninė laikraščių forma internete, pristatoma skaitytojui nemokamai. Tikėtina, kad dėl pastarosios priežasties sumažėjo leidinių finansiniai ištekliai, tiesiogiai susiję su

¹ Panašius šiame straipsnyje analizuojamo pirmojo laikotarpio rezultatus pateikia ir I. Astrauskaitė (2005). Ji nustatė, kad 1990 m. „Lietuvos ryto“, „Respublikos“, „Kauno dienos“ ir „Šiaulių krašto“ dienraščiuose 63 % žurnalistų buvo vyrai. Taigi, galima manyti, kad dar iš sovietmečio buvo išlaikytos vyrų dominavimo laikraščių žurnalistikoje pozicijos, kurios per devyniolika Lietuvos Nepriklausomybės metų pakito.

12 pav. *Lyčių kaita laikraščių redakcijose (procentiniai dažniai)*

žurnalistų darbo užmokesčiu, kuriam, kaip rodo įvairūs viešai skelbiami duomenys, moterys yra mažiau reiklios. Turint omenyje aptartą aplinkybę, galima prognozuoti, kad moterų dominavimas Lietuvos laikraščių žurnalistų bendruomenėje turėtų ilgainiui nekisti.

Išvados

Išanalizavus tirtųjų laikotarpių (1991 m. ir 2010 m.) nacionalinio dienraščio „Lietuvos žinios“ temų specializacijos dominantes lyties aspektu, nustatyta, kad 1991 m. žurnalistai vyrai rašė politikos, ekonomikos, istorijos, kultūros temomis, rengė reportažus iš įvykių vietas. Žurnalistės moterys tuo pat metu daugiausia rašė kultūros temomis, publikavo reportažus iš įvykių vietas, pateikė publikacijų ekonomikos ir politikos tema, nors, palyginti su žurnalistais vyrais, – mažai. 2010 m. situacija pasikeitė: moterys ėmė pirmauti skelbdamos straipsnius politikos, teisėsaugos bei ekonomikos temomis. Žurnalistų vyrų publikacijų prioritetu tapo sportas bei išliko kultūros temos.

Išanalizavus dienraščio „Vakarų ekspresas“ 1991 m. publikacijas, nustatyta, kad

vyrai žurnalistai dominavo rašydami apie sportą, ekonomiką, teisėsaugą, švietimą. Moterys tais pačiais metais daugiausia rašė apie kultūrą, praktiškai vienintelės – apie žemės ūkį (šios temos jau apskritai nebe-fiksuota 2010 m.) ir dar jūros bei žinias-klaidos temomis. 2010 m. žurnalistų vyrų prioritetu išliko sportas, jie taip pat daugiau nei moterys rašė politikos klausimais, jūros tema. Dominuojančiomis moterų žurnalistų temomis išliko kultūra bei prisidėjo aktualijos. Taip pat suaktyvėjo žurnalistų moterų veikla rašant apie sveikatos apsaugą, iš esmės susilyginta pristatant ekonomikos bei švietimo temas.

Rajoniniame laikraštyje „Banga“ 1991 m. žurnalistų vyrų kuruojamos temos buvo žemės ūkis, gamtosauga, istorija, teisėsauga, o moterų – politika, ekonomika, švietimas, aktualijos. 2010 m. vyrai žurnalistai ir toliau buvo lyderiai pristatydami žemės ūkio bei sporto temas, bet visose kitose temų grupėse pradėjo dominuoti moterys.

Paaikškėjo, kad moterų, oficialiai dirbančių tirtųjų laikraščių redakcijose, nuo 1991 m. iki 2010 m. padaugėjo: „Lietuvos žiniose“ – trečdaliu, „Vakarų eksprese“ ir „Bangoje“ – ketvirtadaliu. Taip pat paster-

bėta, kad žurnalistų, dirbančių „Lietuvos žiniuose“, skaičius 2010 m. padidėjo apskritai, „Vakarų eksprese“ – sumažėjo, „Bangoje“ – liko panašus. Tačiau net ir šiomis aplinkybėmis redakcijose ėmė dominuoti moterys.

Moterų autorių paskelbtų publikacijų, lyginant tirtuosius periodus, visuose laikraščiuose padaugėjo trečdaliu. Taigi, tyrimo rezultatai rodo ryškų feminizacijos procesą Lietuvos laikraščių žurnalistikoje. Šis procesas turėjo įtakos tiek temų

specializacijos pokyčiams, tiek skelbtųjų publikacijų kiekiui.

Pabrėžtina, kad žiniasklaidos produkciją kuria lytys, vienaip ar kitaip jas ir atspindėdamos, palaikydamos stereotipus apie moteris ir vyrus ar jų nepalaikydami. Nustatytus tirtųjų laikraščių feminizacijos proceso tendencijas, natūraliai kyla klausimas: kaip laikraščių tekstuose norėtų / galėtų būti vaizduojamos moterys ir ką būtinai reikėtų pasakyti apie vyrus, paisant lygių raiškos (ar saviraiškos) galimybių?

LITERATŪRA

AIDIS, R. (1999). Moterų verslininkų problemos. In *Moterys: tapatumo paieškos*, Vilnius: Moterų informacijos centras, ISBN 9986523664.

ARMSTRONG, L. C.; WOOD, L. M. M.; NELSON, R. M. (2006). Female News Professionals in Local and National Broadcast News During the Buildup to the Iraq War. *Journal of Broadcasting & Electronic Media* [interaktyvus], vol. 50, issue 1, p. 78–94. Prieiga per EBSCO [žiūrėta 2013 m. gegužės 2 d.]. ISSN 1550-6878.

ASTRAUSKAITĖ, I. (2005). Pokyčiai žurnalistų sociume lyties aspektu. In *Baltijos šalių žiniasklaidos transformacijos: jaunųjų tyrėjų požiūris*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, ISBN 9955121149.

BONFADELLI, H.; KEEL, G.; MARR, M.; WYSS, V. (2012). Journalists in Switzerland. Structure and Attitudes. In *The Global Journalist in the 21st Century*. New York / Oxon, p. 320–330. ISBN 978-0-415-88577-5.

CHAZE, J.-P.; BILGER M.; & SCHLESSER, C. (2005). *Recensement federal de la population 2000. Les generations face au marché du travail*. Neuchâtel: Office federal de la statistique.

COTTER, C. (2011). Women's place at the Fourth Estate: Constraints on voice, text, and topic. *Journal of Pragmatics* [interaktyvus], vol. 43, iss. 10, p. 2519–2533. Prieiga per internetą: <<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0378216611000567>>. [Žiūrėta 2013 m. kovo 5 d.]. ISSN 1879-1387.

CREEDON, P. J.; CRAMER, J. (2007). *Women in mass communication*. Thousand Oaks: Sage Publications. ISBN 9781412936941.

DESMOND, R.; DANILEWICZ, A. (2010).

Women Are On, But Not In, the News: Gender Roles in Local Television News. *Sex Roles* [interaktyvus], vol. 62, no. 11–12, p. 822–829. Prieiga per EBSCO. [Žiūrėta 2013 m. balandžio 8 d.]. ISSN 1573-2762.

DJERF-PIERRE, M. (2007). The Gender of Journalism. The Structure and Logic of the Field in the Twentieth Century. *Nordicom Review* [interaktyvus], Jubilee Issue 2007, p. 81–104. Prieiga per internetą: <http://www.nordicom.gu.se/common/publ_pdf/248_248_djerf-pierre1.pdf>. [Žiūrėta 2013 m. balandžio 9 d.]. ISSN 1403-1108.

HOLTER, Ø. (2005). *Ar vyrai subėbės? Vyrų ir lyčių lygybė: Šiaurės šalių patirtis*. Vilnius: Lygių galimybių plėtros centras. ISBN 9955-605-16-2.

JANKAUSKAITĖ, M. (1999). Moteriškumo erdvės dimensijos. In *Moterys: tapatumo paieškos*. Vilnius: Moterų informacijos centras. ISBN 9986523664.

JANKAUSKAITĖ, M.; MACKEVIČIŪTĖ, I. (2005). *Lyčių dialogui atvira bendruomenė. Kodėl reikia ir kaip galima siekti lyčių lygybės?* Vilnius: Lygių galimybių plėtros centras. ISBN 9955-9775-0-7.

JEKENTAITĖ, L. (2002). Moteriškasis žmogaus vertybių aspektas. *Feminizmas, visuomenė, kultūra*, nr. 4, p. 5–10. ISSN 1648-1585.

KAZINEC, A. (2008). *Moters įvaizdis viešojoje erdvėje*. Magistro darbas [interaktyvus]. Prieiga per duomenų bazę eLABa: <http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2008~D_20080924_184431-15267/DS.005.0.01.ETD>. [Žiūrėta 2012 m. lapkričio 10 d.].

LI, X.; LEI, M. (2010). Women and Media: A Study on the Marginalization of Female Discourse Power. *Cross-cultural Communication* [interaktyvus],

vol. 6, no. 1, p. 47–55. Prieiga per EBSCO. [Žiūrėta 2012 m. spalio 16 d.]. ISSN 1923-6700.

LIUKINEVIČIENĖ, L. (2005). Regioniniai Lietuvos dienraščiai lyčių partnerystės ugdyme. *Socialiniai tyrimai*, nr. 1(5), p. 95–104. ISSN 1392-3110.

MATER, N. (2007). Reversing the Situation in the Media. *Gender-based journalism* [interaktyvus], p. 167–196. Prieiga per internetą: <http://eski.bianet.org/belgeler/Kadin_%20Odakli_Habercilik_English.pdf>. [Žiūrėta 2013 m. kovo 5 d.]. ISBN-13 978-975-01484-1-5.

MATKEVIČIENĖ, R. (2003). Lyčių socialinių stereotipų formavimas Lietuvos televizijų laidose. *Informacijos mokslai*, nr. 25, p. 72–80. ISSN 1392-0561.

MARR, M.; WYSS, V.; BLUM, R.; & BONFADELLI, H. (2001). *Journalisten in der Schweiz. Eigenschaften, Einstellungen, Einflüsse*. Konstanz: UVK. ISBN 3-89669-315-8.

MILLS, K. (2010). Measuring Progress: Women as Journalists. *Nieman Reports* [interaktyvus]. Winter 2010, p. 71–72. Prieiga per internetą: <<http://nieman-reports.org/articles/measuring-progress-women-as-journalists>>. [Žiūrėta 2013 m. balandžio 8 d.]

PAVILIONIENĖ, A. M. (1998). *Lyčių drama*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. ISBN 9986-19-321-4.

SCHOCH, L.; OHL, F. (2011). Women Sports Journalists in Switzerland: Between Assignment and Negotiation of Roles. *Sociology of Sport Journal*, 28, 2, p. 189–208.

SIRTAUTAS, V. V.; SIRTAUTIENĖ, D. (2013). Visuomenės vertybinių prioritetų raiška Lietuvos respublikiniuose dienraščiuose. *Tiltai*, nr. 3 (64), p. 83–101. ISSN 1392-3137.

SIRTAUTIENĖ, D.; SIRTAUTAS, V. V. (2013). *Televizijos reklamos elementų efektyvumas*: Mokslo studija. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla. ISBN 978-9955-18-715-8.

STONKIENĖ, M. (2003). Vyraujantys šeimos modeliai ir lyčių socialiniai stereotipai Lietuvos žur-

naluose, skirtuose paaugliams. *Informacijos mokslai*, nr. 25, p. 81–93. ISSN 139-0561.

STUNDŽE, L. (2009). Lytis ir organizacija: komunikacinis aspektas. *Informacijos mokslai*, nr. 49, p. 99–117. ISSN 139-0561.

STUNDŽIENĖ, L. (2002). Stereotipų įtaka lyčių komunikacijai. *Feminizmas, visuomenė, kultūra*, nr. 4, p. 11–16. ISSN 1648-1585.

SULLIVAN, M. (2005). Making a difference in the newsroom. *American Editor*, March, p. 11 (American Society of Newspaper Editors).

SUNSTEIN, C. R. (2008). *Republic.com*. Vilnius: Margi raštai. ISBN 978-9986-09-340-4.

TEREŠKINAS, A. (2008). Tarp egalitarinės ir neotradicinės šeimos: Lietuvos vyrų ir moterų užimtumas namie. In *Moterys, darbas, šeima. Lyčių vaidmenys užimtumo sferoje: sociokultūrinis aspektas*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. ISBN 978-9955-33-262-6.

TEREŠKINAS, A. (2004). *Vyrai, vyriškumo formos ir maskulinizmo politika šiuolaikinėje Lietuvoje*. Vilnius: Sapnų sala. ISBN: 9955611030.

TRINKŪNIENĖ, I.; TRINKŪNAS J. (1999). Patriarchalumo apraiškos lietuviškoje tradicijoje. In *Moterys: tapatumo paieškos*. Vilnius: Moterų informacijos centras, p. 36–47. ISBN 9986523664.

VALACKIENĖ, A. (2002). Moterų saviraiška darbo aplinkoje: profesinę karjerą remiantys veiksniai. *Feminizmas, visuomenė, kultūra*, nr. 4, p. 25–36. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. ISSN 1648-1585.

WILLIS, J. (2010). *The mind of a journalist: how reporters view themselves, their world, and their craft*. Los Angeles: Sage. ISBN 1412954576.

ŽVINKLIENĖ, A. (2009). Lyčių atotrūkis ir patriarchyto raiška Baltijos valstybėse. Lietuvos ypatumai. *Sociologija. Mintis ir veiksmai* [interaktyvus], nr. 1(24), p. 99–118. Prieiga per internetą: <http://www.ku.lt/wp-content/uploads/2013/04/2009-1p_99-118.pdf>. [Žiūrėta 2013 m. gegužės 2 d.]. ISSN 1392-3358.

THE EXPRESSION AND DYNAMICS OF GENDER IN NEWSPAPER JOURNALISM DURING THE FIRST TWENTY YEARS OF LITHUANIA'S INDEPENDENCY

Daiva Sirtautienė, Virginija Samulionytė

S u m m a r y

The problematics of gender relation in society is an area discussed in various aspects in the scientific world. The expression or the possibilities of expression of gender are actualized in various contexts of social life, and one of them is journalism. It should be

noted that the latter, as an area of gender functioning, is multifaceted: on the one hand, it is equal rights in the labor market, the creation and presentation of journalistic production specialisation, on the other hand, it is the possibility to portray (in the broad sense) the

view of genders, their relations in the texts, in this way sustaining or shaping particular notions.

This article presents research, covering these aspects of the analysed object: the specialisation of topics as per gender and its dynamics in Lithuanian newspapers of different audience size, representing national, county and regional problems, and the shift of gender in the editorial offices of these newspapers.

The aim of the research – to reveal the tendencies of gender expression and dynamics in Lithuanian newspapers' journalism during the first twenty years of independent Lithuania (1991 and 2010 years).

In pursuance of the aim, such objectives were set: to analyse the specialisation of topics and its dynamics as per gender; to investigate the quantity of different gender journalists during the studied periods; to discuss the shift of the amount of men and women journalists in the editorial offices. Applied methods: content analysis, comparison, cross-section, percentage analysis.

The analysis of theme specialisation dominants of the national daily newspaper "Lietuvos žinios" in the aspect of gender in the researched periods (1991 y. and 2010 y.) shows that in the year 1991 men journalists wrote about such topics as politics, economics, history, culture, prepared reportages from the location of the events. Women journalists at the same time mostly concentrated on the culture topic, published reportages from the location of the events, presented publications on economics and politics, although, compared to men journalists, – relatively few. In the year 2010 the situation changed: the women started to lead in publishing articles on the topics of politics, law enforcement, and economics. The men journalists gave priority to sports and continued writing on cultural topics.

The analysis of the 1991 y. publications of the daily newspaper "Vakarų ekspresas" shows that men journalists dominated in the topics of sports, economics, law enforcement, and education. Women at the same time mostly wrote about culture, exceptionally – about agriculture (this theme has not been recorded in 2010 y.) and the topics of the sea and journalism. In 2010 y. men journalists preferred sports, they led in the topic of politics, the topic of the sea. Culture continued to be the dominant theme of women journalists, they also wrote about current issues. The involvement of women journalists in the topic of health care increased, the attention given to the topics of economics and education became similar to men's.

In the regional newspaper "Banga" in 1991 y. men journalists mostly wrote about agriculture, environmental protection, history, law enforcement, and women journalists focused on politics, economics, education, current issues. In 2010 y. men journalists continued to lead in the topics of agriculture and sports, but all the other topics were mostly covered by women.

It was established that the amount of women officially working in the editorial offices of the researched newspapers from 1991 to 2010 y. increased: in "Lietuvos žinios" – by a third, in "Vakarų ekspresas" and "Banga" – by a quarter.

It was also observed that the amount of journalists working in the editorial office of "Lietuvos žinios" in 2010 y. increased in general, in "Vakarų ekspresas" – decreased, in "Banga" – remained similar. However, even under these circumstances, women became dominant in the composition of editorial offices.

The amount of publications written by women also increased by a third in all three newspapers. The results of the survey suggest that in the journalist community of Lithuanian newspapers the process of feminization is apparent, which has influenced not only the changes in topic specialisation, but also the amount of publications.

The fact that the amount of women journalists in all three editorial offices increased can be explained considering various circumstances. First, for several years the tendency to choose Journalism programme studies for women rather than men has been observed, e.g., in Klaipėda University, so naturally more women come to the labor market of journalism. If in the beginning of independency (1991 y.) the newspapers which portrayed the processes of change in the society, and were published in rather large print runs, were of high interest, in 2010 y. the demand for them decreased. This tendency was influenced not only by a variety of newspapers that emerged during the 19 years, stabilization of the society life, but also a novel form of virtual newspapers on the internet, accessible for the readers free of charge. It is likely that due to the latter reason the financial resources of publications decreased, directly influencing the journalists' salary, which women are less demanding for as various publicly presented data portray. Considering the said circumstances it can be prognosed that the domination of women in the journalist community of Lithuanian newspapers should not alter hereafter.